

АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ПРОГРАМ ПРОФІЛАКТИКИ ТА БОРОТЬБИ З ОНКОЛОГІЧНИМИ ЗАХВОРЮВАННЯМИ В ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЯХ УКРАЇНИ

Зуб В.О. <https://orcid.org/0000-0001-9823-4216>

Національний університет охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика, Київ, Україна

zub.valeriyoleksiyovych@gmail.com

Актуальність. Онкологія залишається найбільшою медичною та соціально-економічною проблемою людства. Міжнародні зусилля у подоланні цього глобального тягаря людства спрямовані на реалізацію програм профілактики та раннього виявлення новоутворень.

Ціль: дослідити результативність та рівень фінансування цільових регіональних програм боротьби з онкологічними захворюваннями, які були впроваджені в західних областях України у період до російського вторгнення 2022 року.

Матеріали та методи. Проведено одномоментне пошуково-описове дослідження на основі інформації, наданої у 2021 році Департаментами охорони здоров'я обласних державних адміністрацій областей заходу України, а також даних, отриманих на сайтах цих Департаментів охорони здоров'я. Використано статистичні методи, структурно-логічний аналіз та системний підхід.

Результати. Дослідженням встановлено досягнення позитивних змін основних показників роботи онкологічної служби щодо своєчасної діагностики онкопатологій, зниження показника летальності до року, а також удосконалення скринінгових програм з виявлення передракових станів. Оскільки більшість кінцевих результатів відповідають поставленим завданням програм, то це доводить важливість реалізації таких програм на регіональному рівні, а їх повноцінне фінансування, в свою чергу, є катализатором покращення онкоепідеміологічної ситуації та процесу організації онкологічної допомоги.

Висновки. Регіональні цільові програми повинні залишатися стратегічним напрямком реалізації політики у сфері профілактики та боротьби з онкологічними захворюваннями.

Ключові слова: онкологія, програми боротьби з онкологічними захворюваннями, результативність, фінансування.

Актуальність. Рак є основною причиною смерті та серйозною перешкодою для збільшення тривалості життя в кожній країні світу. Згідно з оцінками ВООЗ, у 2019 році рак був першою або другою причиною смерті осіб у віці до 70 років у 112 із 183 країн світу [1]. Україна посідає друге місце в Європі за темпами поширення раку [2].

Міжнародні зусилля у подоланні цього глобального тягаря людства спрямовані на реалізацію програм профілактики [3] та раннього виявлення новоутворень [4]. В свою чергу, аналіз кінцевих результатів реалізації зазначених програм слугує індикатором оцінки покращення якості надання медичних послуг [5, 6, 7] пацієнтам онкологічного профілю.

Ціль: оцінити результати реалізації та рівень фінансування цільових регіональних програм боротьби з онкологічними захворюваннями, які були впроваджені в західних областях України у період до російського вторгнення 2022 року.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

Проведено одномоментне пошуково-описове дослідження на основі інформації, наданої у 2021 році Департаментами охорони здоров'я обласних державних адміністрацій областей заходу України

(Львівської, Івано-Франківської, Чернівецької, Волинської, Рівненської, Хмельницької, Закарпатської, Тернопільської), а також даних, отриманих на сайтах цих Департаментів охорони здоров'я. У ході дослідження опрацьовано матеріали державних та цільових регіональних програм боротьби з онкологічними захворюваннями, які були впроваджені в областях, оцінено рівень їх фінансування та результати реалізації.

Використано статистичні методи (аналіз відносних величин, розрахунок темпу абсолютного приросту), структурно-логічний аналіз та системний підхід.

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

За аналізований період у Львівській області були реалізовані:

- Державна програма «Онкологія» на 2002-2006 рр.
- Державна програма «Дитяча онкологія» на 2006-2010 рр.
- Загальнодержавна програма боротьби з онкологічними захворюваннями на період до 2016 року.
- Обласна програма боротьби з онкологічними захворюваннями на 2017-2020 роки, яка

протягом 4 років реалізації була профінансована з обласного бюджету на 99,7-100,0 % від затвердженого програмою рівня (табл. 1).

Таблиця 1

Програма боротьби з онкологічними захворюваннями у Львівській області на 2017-2020 роки

Рік	Передбачене фінансування, визначене програмою, тис. грн.	Проведені касові видатки за звітний період, тис. грн.	Рівень виконання до затвердженого, %	Джерело фінансування
2017	18 541,1	18 528,1	99,9 %	Обласний бюджет
2018	9 817,3	9 787,1	99,7 %	
2019	9 904	9 902,4	100,0 %	
2020	7 554,6	7 551,3	100,0 %	

У Львівській області також діє Комплексна програма підтримки закладів охорони здоров'я Львівської області на 2021-2025 роки. У 2021 році фактичні видатки програми у частині покращення медичної допомоги хворим з онкологічними захворюваннями становили 17 625,8 тис. грн. (99,9 % від затвердженого обсягу фінансування).

Реалізація вказаних програм дозволила досягти позитивних результатів в організації профілактики, діагностики та лікування злоякісних новоутворень, зокрема:

1. Покращено заходи з виявлення хворих з передраковою патологією: створено 8 міжрайонних скринінгових центрів; проведено навчання медичного персоналу: радіологів, гінекологів, мамологів, цитологів, лікарів ультразвукової діагностики та їх стажування у провідних клініках Гейдельбергу, Праги, Кракова; за сприяння Центру громадського здоров'я навчено локальних тренерів та проведено навчання практично усіх ЦПМСД Львівської області з питань скринінгу та онкопревенції.

2. Частково оновлено матеріально-технічну базу закладів охорони здоров'я: закуплено скринінгове обладнання (мамографи, цитологічні щітки, гінекологічні крісла, кольпоскопи, мікроскопи) та медичну апаратуру (апарати МРТ, КТ, ОФЕКТ, рентгенологічні та УЗД апарати); модернізовано цитологічну службу; впроваджено цифровий мамологічний скринінг; покращено цитологічний скринінг жіночого населення; закуплено для медичних установ області комп'ютерну та серверну техніку та прокладено мережу інтернет-

зв'язку до лікарських амбулаторій та жіночих консультацій.

3. Значно зросло виконання органозберігаючих операцій при раку грудної залози.

Динаміка показників стану онкологічної допомоги у Львівській області в 2018-2020 рр. була наступною: показник однорічної летальності знизився на 9,1 % (з 21,9 % до 19,9 %); поширеність захворювань зросла на 10,2 % (у 2018 р. – 2755,7, у 2020 р. – 3035,8 на 100 тис. нас.), що є вище від рівня по Україні (7,9 %); зросла кількість хворих, виявлених у III-IV стадії, на 9,5 % (з 33,7 % у 2018 р. до 36,9 % у 2020 р.); кількість первинних онкохворих, охоплених спеціальним лікуванням, знизилась на 3,3 % (з 71,8 % до 69,4 %).

На території *Івано-Франківської області* діяли:

- Регіональна програма протиракової боротьби в області на 2001-2010 роки.

- Загальнодержавна програма боротьби з онкологічними захворюваннями на період до 2016 року. Орієнтовні обсяги фінансування програми – 38 242,0 тис. грн. Однак, фінансування заходів здійснювалось на неналежному рівні: фактично, кошти виділялись тільки на обслуговування радіологічної та рентгенівської апаратури.

- Регіональна цільова програма «Покращення діагностики, лікування та профілактики злоякісних новоутворів на 2017-2020 роки». Паспортом програми затверджено фінансування з обласного бюджету в сумі 49 872,0 тис. грн. Проте фактичне фінансування програми за 4 роки склало 50,6 % (25 241,8 тис. грн.).

Динаміка показників стану онкологічної допомоги в Івано-Франківській області в 2018-2020 рр. була наступною: показник однорічної летальності знизився на 9,7 % (з 28,9 % до 26,1 %); поширеність захворювань зросла на 11,8 % (у 2018 р. – 1927,1, у 2020 р. – 2154,4 на 100 тис. нас.), що є вище від динаміки по Україні (7,9 %); зросла кількість хворих, виявлених у III-IV стадії, на 4,5 % (з 42,1 % у 2018 р. до 44,0 % у 2020 р.); кількість первинних онкохворих, охоплених спеціальним лікуванням, знизилась на 0,14 % (з 69,4 % до 69,3 %).

- Регіональна цільова програма з профілактики та лікування раку молочної залози на 2018-2020 роки. Обсяги фінансування програми на 3 роки з обласного бюджету – 83 396,0 тис. грн. Проте дана програма не фінансувалась.

На момент дослідження в області працювала Комплексна програма «Здоров'я населення Прикарпаття на 2021-2025 роки», яка спрямована на реалізацію заходів з покращення діагностики, лікування та профілактики злоякісних новоутво-

рів: вакцинацію підлітків від раку шийки матки, централізовану закупівлю лікарських засобів для лікування онкохворих дітей, забезпечення лікарськими засобами хворих на мієлоїдну лейкемію, онкогематологічні захворювання, а також технічне обслуговування та профілактику медичного обладнання.

У Чернівецькій області була впроваджена Регіональна програма боротьби з онкологічними захворюваннями на період з 2017 по 2019 роки, яка мала низький рівень фінансування. Так, з обласного бюджету на реалізацію даної програми у 2017 році було виділено лише 15 %, у 2018 році – 45,2 %, а у 2019 році – 40,4 % коштів, визначених програмою (табл. 2). Тобто за 3 роки Програма була профінансована лише на третину (33,51 %), і всього було недоотримано 9974 тис грн (66,49 %).

Таблиця 2

Регіональна програма боротьби з онкологічними захворюваннями у Чернівецькій області на період з 2017 по 2019 роки

Рік	Передбачене фінансування, визначене програмою, тис. грн.	Проведені касові видатки за звітний період, тис. грн	Рівень виконання до затвердженого, %	Джерело фінансування
2017	5 000	750	15 %	Обласний бюджет
2018	5 000	2 257,7	45,2 %	
2019	5 000	2 018,8	40,4 %	

З причини недофінансування дорослі хворі не отримали 3500 тис. грн на хіміопрепарати та препарати супроводу, а охоплення пацієнтів лікуванням за кошти програми склало тільки 15 % від запланованого. Попри такий рівень фінансування, реалізація даної програми сприяла підвищенню рівня виявлення злоякісних новоутворень I-II стадій на 41,6 % (при запланованому 42,5 %).

На момент дослідження в Чернівецькій області не було цільових програм з онкологічної допомоги. Діяла лише Регіональна програма підтримки обласних комунальних закладів охорони здоров'я на 2020-2022 роки, в якій не передбачено виділення коштів на профілактичні заходи щодо онкологічних захворювань.

Не зважаючи на неналежне фінансування програм онкослужби на обласному рівні та відсутність діючих програм з цього напрямку, аналіз динаміки показників стану онкологічної допомоги

в Чернівецькій області в 2018-2020 рр. показує в цілому позитивні зміни двох ключових показників: показник однорічної летальності знизився на 18,2 % (з 37,4 % до 30,6 %); кількість первинних онкохворих, охоплених спеціальним лікуванням, зросла на 10,0 % (з 69,2 % до 76,1 %). Негативні зміни мають лише два показники, які є дещо більшими за дані по Україні: поширеність захворювань, яка зросла на 8,7 % (у 2018 р. – 2274,6, у 2020 р. – 2473,3 на 100 тис. нас.); кількість хворих, виявлених у III-IV стадії, зросла на 9,5 % (з 43,0 % у 2018 р. до 47,1 % у 2020 р.).

У Волинській області за період 2002-2006 рр. була впроваджена Регіональна програма «Онкологія».

З 2008 року у межах Концепції загальнодержавної програми боротьби з онкологічними захворюваннями на період до 2016 року в області працювала Обласна цільова програма боротьби з онкологічними захворюваннями, в рамках якої за період 2008-2016 рр. на закупівлю медичних препаратів було спрямовано 21 679,9 тис. грн. що становить 16,6 % до передбачених у Цільовій програмі.

Заходи з виконання даної Програми сприяли:

- поліпшенню раннього виявлення злоякісних пухлин на рівні первинної мережі закладів охорони здоров'я;

- впровадженню та удосконаленню скринінгових програм з діагностики патології шийки матки та молочної залози, проведенню роботи по діагностиці патології шкіри, ротової порожнини, прямої кишки, передміхурової залози. Завдяки ефективній роботі даної Програми відбулось зниження захворюваності на рак шийки матки з 31,3 на 100 тис. нас. у 2008 році до 18,7 на 100 тис. нас. у 2017 році. Показник 5-річного виживання зріс з 65,8 % у 2008 році до 80,9 % у 2016 році;

- забезпеченню надання онкологічним хворим стаціонарної допомоги. Проведено реструктуризацію ліжкового фонду обласного онкокодиспансеру та обласної клінічної лікарні, завдяки чому ліжковий фонд для проведення лікування онкологічних хворих збільшено до 260 ліжок. У 2009 році на базі Волинського обласного дитячого територіального медичного об'єднання відкрито обласний дитячий онкогематологічний центр потужністю 15 дитячих гематологічних та 5 дитячих онкологічних ліжок;

- створенню хоспісів для паліативного лікування онкологічних хворих. Створена обласна лікарня «Хоспіс» на 25 ліжок. Згідно Програми передбачалось створення міжрайонних хоспісів у м. Володимир-Волинський та м. Ковель;

- міжнародному співробітництву: працівники облонкодиспансеру навчалися в США, Швейцарії, Латвії, Польщі, Німеччині.

На момент дослідження в області функціонував Обласна програма боротьби з онкологічними захворюваннями на 2020-2022 роки, яка дозволила підвищити якість та оптимізувати надання медичних послуг за напрямками: високоспеціалізована медична допомога третинного рівня населенню області; забезпечення пацієнтів повним медикаментозним лікуванням онкопатологій. У межах програми за кошти обласного бюджету у 2020 році було придбано медичне обладнання в сумі 4809,3 тис. грн., проведено ремонт приміщень у сумі 1465,5 тис. грн.

Динаміка показників стану онкологічної допомоги у Волинській області в 2018-2020 рр. була наступною: показник однорічної летальності знизився на 0,7 % (з 28,5 % до 28,3 %); кількість первинних онкохворих, охоплених спеціальним лікуванням, зросла на 0,28 % (з 72,2 % до 72,4 %). Негативні зміни мають наступні показники: поширеність захворювань, яка зросла на 7,8 % (у 2018 р. – 2172, у 2020 р. – 2342,3 на 100 тис. нас.); кількість хворих, виявлених у III-IV стадії, зросла на 23,2 % (з 33,7 % у 2018 році до 41,5 % у 2020 році).

У Рівненській області реалізовано наступні програми:

- Державна програма «Онкологія» на 2002-2006 рр. з фактичним обсягом державного фінансування 8 014,0 тис. грн., з яких 5 118,3 тис. грн. були спрямовані на забезпечення медикаментами, а 2 895,7 тис. грн. – на закупівлю медичного обладнання.

Як результат реалізації заходів Програми, наявна позитивна динаміка окремих показників онкологічної служби:

- знизився рівень дорічної летальності;
- щороку збільшувалась питома вага виявлення онкопатологій при профілактичних оглядах;

- поступово поліпшувалась якість виявлення візуальних локалізацій раку, про що вказують підвищення питомої ваги виявлення онкопатологій на початкових стадіях та зменшення питомої ваги виявлення занедбаних стадій;

- підвищився показник питомої ваги хворих, що отримали спецлікування, який в значній мірі залежить від соціально-економічного фактору та матеріального стану населення, і велику роль у цьому відіграло державне забезпечення медикаментами під дану Програму.

- Обласна програма боротьби з онкологічними захворюваннями на період до 2016 року. В межах дії Програми для забезпечення онкохворих медикаментами освоєно 18 981,1 тис. грн., отримано медичне обладнання на суму 1 226,1 тис. грн. з Державного бюджету та 97,28 тис. грн. з місцевого бюджету (табл. 3).

- Обласна програма покращення діагностики, лікування та профілактики злоякісних новоутворень на 2017-2022 роки, із фінансуванням з обласного бюджету закупівлі ліків, медичного обладнання та ремонтів приміщень. Результати реалізації цієї програми наступні:

- покращено ранню діагностику злоякісних новоутворень I-II стадій, особливо візуальних локалізацій;

- покращено діагностику передракових захворювань, оздоровлення та динамічний нагляд за хворими з передраковими станами та особами з груп ризику;

- знижено рівні занедбаності онкологічної патології, онкологічної смертності, смертності протягом року після встановлення діагнозу;

- удосконалено надання третинної високоспеціалізованої медичної допомоги онкологічним хворим.

Динаміка показників стану онкологічної допомоги у Рівненській області в 2018-2020 рр. була наступною: показник однорічної летальності знизився на 1,5 % (з 26,9 % до 26,5 %); поширеність

Таблиця 3

Обласна програма боротьби з онкологічними захворюваннями у Рівненській області на період до 2016 року

2010 рік	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	Всього за період 2010-2016 рр.
Забезпечення хіміотерапевтичними, радіофармацевтичними та препаратами супроводу для лікування хворих, тис. грн.							
2 632,7	1 575,7	5 185,1	3 378,4	1 257,2	1 773,2	3 178,8	18 981,1
Придбання медичного обладнання, тис. грн.							
812,9	510,48	-	-	-	-	-	1 323,38

захворювань зросла на 10,5 % (у 2018 р. – 1942,8, у 2020 р. – 2147,5 на 100 тис. нас.), для порівняння, по Україні – на 7,9 %; кількість хворих, виявлених у III-IV стадії, зросла на 4,6 % (з 30,8 % у 2018 році до 32,2 % у 2020 році); кількість первинних онкохворих, охоплених спеціальним лікуванням, знизилась на 13,7 % (з 63,6 % до 54,9 %).

У Хмельницькій області до програм з онкопребвенції та лікування онкопатології належали:

- Обласна програма «Онкологія» на 2002-2006 рр. З обласного бюджету для виконання заходів Програми отримано 12 398,33 тис. грн. За рахунок державного бюджету за період дії програми «Онкологія» отримано медикаментів на суму 6 896,500 тис. грн. та обладнання на суму 2 578,460 тис. грн. Заходи щодо виконання Програми включали в себе вторинну профілактику, ранню діагностику, лікування онкопатології та санітарно-просвітницьку роботу.

- Міжгалузева комплексна програма «Здоров'я нації» на 2002-2011 роки. Виконання заходів розділу IX Програми «Боротьба з раком, заходи з онкології» сприяли зниженню рівня загальної онкозанедбаності з 19,7 % у 2001 році до 13,7 % у 2011 році та зростанню показника виявлення онкохворих на профоглядах з 18,9 % у 2001 році до 21,1 % у 2011 році.

- Обласна програма боротьби з онкологічними захворюваннями на період до 2016 року. Для реалізації заходів Програми освоєно

28 573,40 тис. грн. для забезпечення онкохворих медикаментами, з яких 86,9 % – за рахунок державного бюджету. Також поновлено матеріально-технічну базу спеціалізованого обласного онкологічного диспансеру на загальну суму 8 453,405 тис. грн., з них 67,5 % – це кошти благодійних фондів, спонсорські внески та позабюджетні надходження (табл. 4).

У рамках даної Програми вдалося досягнути наступних результатів:

- удосконалено систему первинної та вторинної профілактики онкологічних захворювань;
- удосконалено методи діагностики злоякісних новоутворень та спеціального лікування онкологічних хворих;
- удосконалено систему надання паліативної допомоги онкологічним хворим;
- удосконалено систему підготовки медичних працівників у галузі онкології;
- забезпечено проведення систематичних наукових досліджень у галузі онкології на основі принципів доказової медицини;
- підвищено рівень інформаційного забезпечення онкологічної служби;
- здійснено міжнародне співробітництво.

Проте, на сьогодні в області залишається не вирішеним питання зі створення хоспісу, особливої уваги вимагає поновлення рентгенологічної та іншої апаратури.

Таблиця 4

Обласна програма боротьби з онкологічними захворюваннями у Хмельницькій області на період до 2016 року

Рік	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Всього за період 2010-2015 рр.
Стаття витрат							
Забезпечення медикаментами, тис. грн.	2625,7 в т.ч.:	3466,7 в т.ч.:	6217,4 в т.ч.:	7165,5 в т.ч.:	1584,6 в т.ч.:	7513,5 в т.ч.:	28573,40
	Централізовані поставки за рахунок державного бюджету						
	2625,7	3466,7	6217,4	7165,5	1584,6	3766,6	24826,50
	За рахунок обласного бюджету						
-	-	-	-	-	3746,9	3746,9	
Придбання медичного обладнання, тис. грн.	854,1 в т.ч.:	892,06 в т.ч.:	5670,8 в т.ч.:	339,515 в т.ч.:	642,230 в т.ч.:	54,7 в т.ч.:	8 453,405
	За кошти державного бюджету						
	492,688	-	-	-	-	-	492,688
	За кошти обласного бюджету						
	91,3	885	85,95	375,052	602,63	54,7	2094,632
	Позабюджетні надходження, спонсорські кошти, благодійна допомога						
19,1	7,055	5 600	38,463	39,6	-	5 704,218	

▪ Обласна програма розвитку та підтримки комунальних закладів охорони здоров'я Хмельницької обласної ради на 2020 рік включала розділ «Боротьба з онкологічними захворюваннями», в якому були передбачено кошти з обласного бюджету на капітальний ремонт будівлі КНП «Хмельницький обласний протипухлинний центр» та придбання медичного, хірургічного, лабораторного обладнання (устаткування), медикаментів для КНП «Хмельницький обласний протипухлинний центр» у сумі 14 800,0 тис. грн. Виділено на ці потреби 6 518,6 тис. грн, що становить 44,0 % від заявлених.

▪ Обласна програма розвитку та підтримки комунальних закладів охорони здоров'я Хмельницької обласної ради на 2021 рік у розділі «Боротьба з онкологічними захворюваннями» була спрямована на технічне переоснащення лікувальної кімнати для дистанційної променевої терапії радіологічного відділення та капітальний ремонт системи гарячого водопостачання Хмельницького обласного онкодиспансеру, а також фінансування центральної цитологічної лабораторії.

Динаміка показників стану онкологічної допомоги у Хмельницькій області в 2018-2020 рр. була наступною: показник однорічної летальності знизився на 8,3 % (з 27,7 % до 25,4 %); поширеність захворювань зросла на 9,1 % (у 2018 р. – 2522,4, у 2020 р. – 2752,5 на 100 тис. нас.); кількість хворих, виявлених у III-IV стадії зросла на 9,7 % (з 33,0 % у 2018 році до 36,2 % у 2020 році); кількість первинних онкохворих, охоплених спеціальним лікуванням, знизилась на 1,0 % (з 69,1 % до 68,4 %).

У *Закарпатській області* була впроваджена обласна цільова Програма боротьби з онкологічними захворюваннями на період до 2021 року. Програма включала такі основні заходи:

- застосування скринінгових програм в роботі лікувально-профілактичних закладів з метою раннього виявлення передпухлинних захворювань і злоякісних новоутворень, зокрема раку шийки матки, молочної залози, інших локалізацій; використання електронних систем контролю цитологічного та мамологічного скринінгу та забезпечення кабінетів патології шийки матки, мамологічних кабінетів розхідними матеріалами, діагностичними тест системами, апаратурою, що сприяло зростанню питомої ваги злоякісних новоутворень, виявлених в 1-2 стадії;

- забезпечення обласного онкологічного клінічного диспансеру та відділень засобами медичного призначення, хіміотерапевтичними та спеціальними препаратами, радіофармпрепаратами,

препаратами супроводу для діагностики та лікування онкологічних хворих. Як результат, збільшилась питома вага хворих, які отримали спеціалізоване лікування;

- забезпечення медичної, соціальної, психологічної та санаторно-курортної реабілітації онкологічних хворих. Забезпечення онкологічних хворих виробами медичного призначення для реабілітації, а саме калоприймачами, сечоприймачами та засобами догляду;

- розроблення та видання пам'ятки для онкологічних хворих, плакатів, бюлетенів для інформування з питань профілактики, ранньої діагностики злоякісних новоутворень, методів лікування.

Таким чином, ця Програма в більшості випадків дала в практично повному обсязі очікувані результати. І в цілому, якщо проаналізувати динаміку ключових показників роботи онкослужби в Закарпатській області за 2018-2020 роки, то все ж більшість змін є позитивними: показник однорічної летальності не зростав - на однаковому рівні в 2018 та 2020 роках (28,9 %); кількість первинних онкохворих, охоплених спеціальним лікуванням, зросла на 1,2 % (з 67,4 % до 68,2 %). Негативні зміни мають два показники, і їх динаміка є меншою, ніж в цілому по Україні: поширеність захворювань зросла на 5,7 % (у 2018 р. – 1781,9, у 2020 р. – 1883,4 на 100 тис. нас.); кількість хворих, виявлених у III-IV стадії зросла на 6,9 % (з 43,4 % у 2018 році до 46,4 % у 2020 році).

На момент дослідження в області діяла обласна Програма боротьби з онкологічними захворюваннями на період до 2026 року з реалізацією наступних заходів:

- впровадження сучасних методів діагностики злоякісних новоутворень на всіх рівнях;

- забезпечення медичними засобами для реабілітації онкологічних хворих;

- інформування населення з питань профілактики, раннього виявлення, ефективного лікування онкологічних захворювань;

- удосконалення системи психологічної підтримки онкологічних хворих та членів їх сімей, зокрема шляхом залучення волонтерів громадських організацій;

- поліпшення підготовки медичних працівників з онкологічних спеціальностей, а також медичних працівників, які надають первинну лікувально-профілактичну допомогу в закладах охорони здоров'я;

- розвиток міжнародного співробітництва з питань протиракової боротьби.

У Тернопільській області була задіяна Обласна програма боротьби з онкологічними захворюваннями на період до 2016 року, яка сприяла підвищенню ефективності заходів з профілактики, своєчасного виявлення та лікування онкологічних захворювань, зниженню смертності, зменшенню кількості первинних виходів на інвалідність внаслідок захворювання на рак, створенню умов для продовження та поліпшення якості життя онкологічних хворих.

Динаміка показників роботи онкослужби у Тернопільській області за 2018-2020 роки була наступною: показник однорічної летальності знизився на 8,3 % (з 30,1 % до 27,6 %); поширеність захворювань зросла на 4,6 % (у 2018 р. – 2467,3, у 2020 р. – 2581,1 на 100 тис. нас.); кількість хворих, виявлених у III-IV стадії, зросла на 16,4 % (з 40,3 % у 2018 році до 46,9 % у 2020 році); кількість первинних онкохворих, охоплених спеціальним лікуванням, знизилась на 3,8 % (з 75,7 % до 72,8 %).

На час дослідження в області працювала Обласна комплексна програма «Здоров'я населення Тернопілля на 2022-2026 роки», в якій передбачено розділ «Забезпечення надання медичної допомоги онкологічним хворим», а саме: проведення модернізації матеріально-технічної бази радіологічного відділення з обов'язковою перезарядкою та технічним обслуговуванням апаратів променевої терапії; забезпечення комунального некомерційного підприємства «Тернопільський обласний клінічний онкологічний диспансер» Тернопільської обласної ради сучасним технічним обладнанням для здійснення інвазивного лікування злоякісних новоутворень і забезпечення його технічним супроводом; матеріально-технічне забезпечення комунального некомерційного підприємства „Тернопільський обласний клінічний онкологічний диспансер” хіміотерапевтичними препаратами, радіо-фармацевтичними препаратами та препаратами супроводу з метою додержання стандартів лікування онкологічних хворих.

ВИСНОВКИ

Таким чином, в областях західного регіону України реалізуються цільові програми щодо профілактики онкологічних захворювань, окрім того працюють програми розвитку охорони здоров'я, в яких є розділи, присвячені цій проблематиці. В більшості випадків фінансування відбувається за рахунок обласного бюджету. Загалом, можемо констатувати, що реалізація регіональних програм з онкопревенції привела до позитивних змін клю-

чових показників онкологічної служби, що доводить важливість їх реалізації.

Конфлікт інтересів. Автор рукопису стверджує, що конфлікт інтересів під час виконання дослідження та написання рукопису відсутній.

Джерела фінансування. Дослідження було виконано без зовнішнього фінансування.

REFERENCES

1. Sung H, Ferlay J, Siegel RL, Laversanne M, Soerjomataram I, Jemal A, Bray F. Global cancer statistics 2020: GLOBOCAN estimates of incidence and mortality worldwide for 36 cancers in 185 countries. *CA Cancer J Clin.* 2021; 71(3):209-249. DOI: <https://doi.org/10.3322/caac.21660>
View at:
Publisher Site: <https://acsjournals.onlinelibrary.wiley.com/doi/10.3322/caac.21660>
PubMed: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/33538338/>
2. [Public Health Center of the Ministry of Health of Ukraine. Every year, the number of people who return to normal life after cancer treatment increases]. [in Ukrainian].
View at:
Publisher Site: <https://www.phc.org.ua/news/schoroku-zbilshuetsya-kilkist-lyudey-yakipovertayutsya-do-normalnogo-zhittya-pislya>
3. Yu XQ, Baade P. Cancer prevention: When knowledge of cancer prevention is not enough. *Cancer.* 2020;126(20):4451-4454. DOI: <https://doi.org/10.1002/cncr.33090>
View at:
Publisher Site: <https://acsjournals.onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/cncr.33090>
PubMed: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/32780420/>
4. Smith RA, Oeffinger KC. The Importance of Cancer Screening. *Med Clin North Am.* 2020;104(6):919-938. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.mcna.2020.08.008>
View at:
Publisher Site: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0025712520300869?via%3Dihub>
PubMed: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/33099452/>
5. Shchyrina KV, Tolstanov OK. [Main theoretical and methodological approaches to the management of a medical institution in a crisis]. *Scientific perspectives = Naukovi perspektyvy.* 2020;1(1): 119-134. [in Ukrainian]. DOI: <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/10>
View at:

Publisher Site: <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/10>

URL: [https://doi.org/10.32689/2708-7530-2020-1\(1\)-119-134](https://doi.org/10.32689/2708-7530-2020-1(1)-119-134)

6. Zimenkovsky AB, Gutor TG, Lesniak OM. [Quality assessment of medical care according to data of annual reports (as exemplified by Urology Department of Municipal Non-profit Enterprise "Lviv Clinical Emergency Hospital")]. *Acta Medica Leopoliensia*. 2021;27(1-2):83-100. [in Ukrainian]. DOI: <https://doi.org/10.25040/aml2021.01-02.083>

View at:

Publisher Site: <https://amljournal.com/index.php/journal/article/view/193>

7. Semeniv IP, Kotuza AS, Strokan AM, Krut AG, Moskalenko TYa. [Organization and conduct of an internal audit of the quality management system in a health care facility (according to the requirements of the international standard ISO 9001:2015): method. instructions; Feofania clinical hospital; State management of affairs; Ukrainian Association for the Quality of Medical Care]. Kyiv: Lesya, 2015. 206 p. [in Ukrainian]

Article history:

Received: 19.10.2022

Revision requested: 29.10.2022

Revision received: 20.11.2022

Accepted: 27.12.2022

Published: 30.12.2022

ANALYSIS OF THE EFFECTIVENESS OF CANCER PREVENTION AND CONTROL PROGRAMS IN WESTERN REGIONS OF UKRAINE

Zub V.O.

Shupyk National Healthcare University of Ukraine, Kyiv, Ukraine

zub.valeriyoleksiyovych@gmail.com

Relevance. Cancer remains the biggest medical and socio-economic problem of humanity. International efforts to overcome this global burden of humanity are aimed at the implementation of programs for the prevention and early detection of tumors.

Objective: investigation of the effectiveness and level of funding of targeted regional programs to fight cancer, which were implemented in the western regions of Ukraine in the period before the Russian invasion in 2022.

Materials and methods. A single point descriptive research was performed on the basis of information provided in 2021 by the Health Departments of the regional state administrations of the western regions of Ukraine, as well as data obtained from the websites of these Health Departments. Statistical methods, structural-logical analysis and a systematic approach were used.

Results. The research established the achievement of positive changes in the main indicators of the work of the oncology service regarding the timely diagnosis of oncological pathologies, a reduction in the mortality rates up to a year, as well as the improvement of screening programs for the detection of precancerous conditions. Since most of the final results correspond to the set tasks of the programs, this proves the importance of implementing such programs at the regional level, and, in turn, their proper funding is a catalyst for improving the oncological epidemiological situation and the process of organizing oncological care.

Conclusions. Regional target programs should remain a strategic direction of policy implementation in the field of cancer prevention and control.

Keywords: oncology, cancer control programs, effectiveness, funding.